

«تأثیر تلویزیون بر اخلاق کودکان ۳ تا ۶ سال»

الهه کریمی^۱

چکیده:

ما در جهانی ارتباطی بدون مرز زندگی می‌کنیم و همچنان، روز به روز با طیف گسترده‌ای از رسانه‌های ارتباطی مواجه هستیم (مجلات، کانالهای ماهواره‌ای، کانالهای رادیویی و...) که باید بدانیم چگونه آنها را مدیریت کنیم. در میان رسانه‌ها، تلویزیون همواره به عنوان یکی از مهمترین رسانه‌ها مطرح بوده است. شتاب‌زدگی ناشی از اهمیت تأثیر تلویزیون در زندگی کودکان، همواره همراه با شتاب-زدگی مشابه از ترس و نگرانی‌های والدین از این رسانه و تأثیرات منفی آن بر زندگی کودکان است. پژوهش حاضر در تلاش است تأثیرات رسانه تلویزیون را بر مخاطبان اصلی کودکان ۳ تا ۶ سال بررسی کند. پژوهش حاضر، به بیان تأثیرات منفی و مثبت اخلاقی و جسمی کودکان از تماشای تلویزیون پرداخته و ترسها و نگرانیها را توجیه می‌کند. این پژوهش ماهیتی توصیفی - تحلیلی دارد و به روش کتابخانه‌ای صورت گرفته است.

کلیدواژه: اخلاق کودکان، تلویزیون، کودکان ۳ تا ۶ سال.

^۱ . طلبه پایه هفتم، حوزه علمیه حضرت زهرا (سلام الله علیها)، احمدآباد.

۱- مقدمه:

تلویزیون یکی از رسانه‌های قدرتمند ارتباط جمعی به شمار می‌آید. این ابزار، به دلیل ویژگیهای منحصر به فرد خود قادر است پیامهای تصویری را به دورترین نقاط منتقل کند و تعداد بیشماری از افراد را در سراسر دنیا مورد خطاب قرار دهد. تلویزیون به عنوان یک ابزار مهم ارتباطی می‌تواند در هوشیارسازی، سازماندهی، سیاسی‌گری و تکنیک‌دهی نقش مهمی داشته باشد. تأثیر پیام این ابزار قدرتمند بر افکار عمومی و عملکرد آن را، به‌ویژه از نظر تربیتی و جامعه‌پذیری نباید از نظر دور نگه داشت.

نخستین فرستنده تلویزیونی جهان در سال ۱۹۳۶ میلادی در انگلستان راه‌اندازی شد. تلویزیون در ایران در سال ۱۹۵۸ میلادی افتتاح گردید. بخش آموزشی تلویزیون ایران در آبان ۱۳۴۳ پایه‌گذاری شد؛ ولی به علت نارسایی‌های فنی و فقدان امکانات لازم، فعالیتهای آن پس از مدتی قطع گردید. در سال ۱۳۵۲، این بخش فعالیت خود را از سر گرفت؛ اما باز هم به دلیل سیاستهای نادرست رژیم گذشته و عدم تبیین اهداف آموزشی نتوانست جایگاه مطلوبی در نظام تعلیم و تربیت ایران به دست آورد.

تاکنون آثار و کتب ارزشمندی درباره تأثیرات تلویزیون نوشته شده است، از نظر تحقیقی، این موضوع را می‌توان در مقاله «اثرات رفتاری تلویزیون بر کودکان و نوجوانان» از سعید آذری مشاهده کرد. اما با بررسی‌های انجام شده اثر جمعی که فقط تأثیر تلویزیون بر اخلاق کودکان ۳ تا ۶ سال را بررسی کرده باشد یافت نشده است.

روش پژوهش این مقاله به صورت تاریخی، توصیفی است به نحویکه مباحث اصول و ویژگیهای اخلاقی تلویزیون بررسی و تحلیل قرار گرفته و به سؤالات مطرح شده پاسخ داده شده است و در آخر نیز نتیجه به دست آمده و راه استفاده از آن‌ها در زندگی بیان گردیده است. در این مقاله سعی شده است تعریفی از تلویزیون و پس از آن به بیان ویژگی‌های اخلاقی مثبت، منفی و تأثیر جسمی تماشای آن بر کودک مورد بررسی قرار گیرد.

۲- مفهوم شناسی:

واژه تلویزیون از زبان فرانسوی به فارسی راه یافته است و واژه‌ای دورگه است که بخش اول آن، واژه «تله» (دور) از زبان یونانی و بخش دوم آن، واژه تلویزیون (دید) از زبان لاتین گرفته شده است؛ با اینکه در بیشتر زبان‌ها همین واژه تلویزیون (البته با تلفظ‌های بسیار گوناگون) به کار می‌رود.^۱

تلویزیون به فرانسوی (Télévision): [تِلِوِیْن] (فرانسوی، اِ) تله ویزیون دستگاهی است که بوسیله آن می‌توان حوادثی را که در صحنه مخصوص (جایگاه فرستنده) از مسافت چندین کیلومتری روی میدهد مشاهده کرد و صدایی که نزدیک صحنه عمل ایجاد می‌گردد شنید. ^۲ برای بهره‌گیری و دریافت امواج تلویزیون، به دستگاهی به نام گیرنده تلویزیون نیاز است.

۳- تأثیرات اخلاقی منفی تلویزیون برای کودکان ۳ تا ۶ سال

کودکان بسیار اثرپذیر هستند و کنترل چیزهایی که ذهن‌شان در معرض آن قرار می‌گیرد بسیار مهم است. در حالی که تلویزیون می‌تواند کودکان ما را سرگرم کند و به یادگیری محتوای مثبت و خوب کمک کند، و ممکن است به روش‌های نامطلوبی بر آن‌ها تأثیر بگذارد. کودکانی که در سن قبل از مدرسه یا پیش دبستانی به تماشای تلویزیون می‌نشینند، از نظر ابتلا به چالش‌های تکاملی و مشکلات رفتاری در معرض خطر بیشتری قرار دارند.^۳

در ادامه می‌خواهیم تأثیرات اخلاقی و جسمی تلویزیون بر کودکان ۳ تا ۶ سال را بررسی کنیم تا با آگاهی از آن‌ها، این آسیب‌ها را به حداقل برسانیم.

^۱ . <https://fa.wikipedia.org/wiki>

^۲ . علی اکبر دهخدا، لغت نامه ی دهخدا، ج ۱، ص ۷۵۹.

^۳ . سید احمد بیان معمار، تلویزیون و آثار تربیتی آن، پرتال جامع علوم انسانی، ۱۳۷۹ شماره ۴.

۳-۱- گرفتن فرصت کارهای دیگر را از کودک

کودکانی که زمان زیادی را با تلویزیون می‌گذرانند ممکن است انجام کارهای دیگر را از دست بدهند. اگر کودک شما زمان زیادی را صرف تماشای تلویزیون می‌کند، ممکن است وقت گران‌بهای را که می‌توانست صرف کارهای بهتری مانند: همنشینی با دوستان، بازی در خارج از منزل و سایر فعالیت‌های مشابه شود را از دست بدهد.^۱

پس می‌توان با مدیریت زمان، فرصت انجام کارهای مفید دیگر را از کودک نگرفت.

۳-۲- از بین رفتن تخیل کودک

اگر کودک ۳ تا ۵ سال به جای بیرون رفتن و بررسی در دنیای واقعی، زمان زیادی را در تلویزیون صرف کند، نمی‌تواند تخیلی قوی داشته باشد. از آن جایی که هر داستانی با تصاویرش روی صفحه نمایش ارائه می‌شود، کودکانی که بیش از حد تلویزیون می‌بینند نمی‌توانند ذهن خود را برای تصور و تخیل کردن و خلق کردن، به طور منفعلانه تصاویر آماده را مصرف می‌کند.^۲

۳-۳- کاهش تمرکز کودک

کودکانی ۳ تا ۵ سال که روزانه بیش از ۲ تا ۳ ساعت را جلوی تلویزیون می‌گذرانند، اغلب از عدم تمرکز در محیط‌های آموزشی رنج می‌برند. چنین کودکانی همچنین ممکن است احتمال بیشتری برای بیش فعالی و کمبود توجه داشته باشند.^۳

می‌توان به جای تماشای بیش از حد تلویزیون، بازی‌های فکری انجام بدهند تا ذهن خلاق‌تری داشته باشند.

^۱. همان.

^۲. مانی رای، کانارم جات، مترجم؛ نازنین محمدی قدم، تأثیرپذیری کودک از رسانه‌ها، پشتیبان، تهران، ص ۱۷.

^۳. همان.

۳-۴- دیدن محتوای نامناسب

ممکن است همیشه نتوانید آن چه را که کودکان در تلویزیون تماشا می کنند کنترل کنید. قرار گرفتن زود هنگام در برابر محتوای نامناسبی که دارای رابطه جنسی، الکل و مواد مخدر است، می تواند سوالاتی را در ذهن کودکان ایجاد کند که برای آن ها کمی پیچیده و سخت باشد. بدترین بخش این است که قرار گرفتن در معرض این محتواها حتی می تواند دید تحریف شده ای از این موضوعات به آن ها بدهد که موجب آسیب های بیشتر می شود.

به طور مثال خشونت که در فیلم و کارتون های خشن دیده می شود به آن ها ایده را می دهد که خشن بودن بسیار خوب است. بنابراین، ممکن است بچه ها باور کنند که خشونت بد نیست. حتی ممکن است رفتار خشونت آمیز و پرخاشگرانه را در برخی از کودکان تشویق کند که می تواند برای رشد اجتماعی آن ها مضر باشد. در برخی از کودکان ۳ تا ۶ سال، این رفتار ممکن است بلافاصله ظاهر شود، در حالی که در برخی ممکن است در سال های بعدی اتفاق بیفتد. همچنین میزان خشونت و اسلحه استفاده شده در تلویزیون ممکن است این تصور را به بچه ها بدهد که دنیا مکانی ناامن برای آن هاست.^۱ در واقع پرخاشگری در کودکان عوامل متعددی دارد که یکی از آن ها دیدن محتوای خشونت آمیز در تلویزیون است.

۳-۵- کودک مصرف گرا

یکی دیگر از آسیب های تلویزیون، ایجاد عادت مصرف گرایی در کودکان ۳ تا ۶ سال است. تعداد تبلیغاتی که کودک در تلویزیون می بیند او را در معرض انواع برندها و محصولات قرار می دهد که ممکن است به آن ها نیازی نداشته باشد. آگهی های بازرگانی کودکان را تشویق به مصرف غذاها و نوشیدنی های ناسالم می کنند. در این صورت ممکن است کودکان باور کنند که فست فود، بستنی و

^۱. سعید، خوش کناری، نقش تلویزیون بر رفتار کودکان، قانون یار، تهران، ص ۸۳

ملال آور می گردد. این تنوعِ اولاً، باید غیر از آن فعالیت اصلی باشد و ثانیاً در زمانی خارج از زمان آن فعالیت باشد تا آسیبی به این فعالیت اصلی نرسد.

کودک نیز از این امر مستثنا نیست. فعالیت اصلی کودک پیش از مدرسه بازی، و پس از مدرسه، درس است. طبیعی است که کودک از بازی و درس خسته می شود و نیازمند یک فعالیت جانبی می گردد تا اوقات خالی از فعالیت اصلی را پر کند و خستگی های خود را برطرف کند. تلویزیون یکی از بهترین چیزهایی است که می تواند اوقات فراغت کودک را پر کند.^۱

در چنین شرایطی به والدین توصیه می شود که کودک شان را در کلاس های ورزشی، هنری و اعتقادی ثبت نام کنند و حتماً ساعتی از روز را با او بازی کنند تا به بهترین شکل، اوقات فراغتش را پر کند.

۵-تأثیر جسمی تلویزیون برای کودکان

۵-۱-اختلالات گفتاری در اثر تماشای بیش از حد تلویزیون

اغلب متخصصان زبان و گفتار هشدار داده اند که وجود بیش از حد صداها و نویز های برنامه های تلویزیونی در محیط خانه، می تواند در گفتار کودک تداخل ایجاد کند. کودک با قرار گیری مداوم در معرض صداها و برنامه های تلویزیونی، ممکن است در شنیدن دیگر صداها و کلمات دچار مشکل شود. چنین آسیب هایی می توانند توانایی کودکان در شنیدن را به طور دائم مختل کنند.^۲

^۱. «اثرات رفتاری تلویزیون بر کودکان و نوجوانان»، ترجمه و تلخیص سعید آذری، مجله پژوهش و سنجش، ش ۱۵ و ۱۶ (پاییز و زمستان ۱۳۷۷)، ص ۷۷.

^۲. بری گوننز و بیل مک آلر، کودک و تلویزیون، ترجمه نصرت فتی، تهران، سروش، ۱۳۸۰، ص ۵۹ و ۶۰.

این کودکان ۳ تا ۶ سال به دلیل اینکه در حال رشد هستند، محدودیت های ارتباطی سبب کاهش محرک بینایی و شنوایی آنان شده و به مرور زمان اختلالات کلامی و گفتاری در آنان بروز پیدا می کند.

۵-۲- ایجاد اضافه وزن و چاقی در کودکان

تماشای تلویزیون از سنین کم می تواند تاثیری منفی بر وزن کودک داشته باشد. خردسالانی که زمان زیادی را به تماشای برنامه های تلویزیونی صرف می کنند، در همان سنین کم به مشکلات اضافه وزن دچار خواهند شد. در اغلب موارد، مشکلاتی همچون اضافه وزن و چاقی گریبان گیر این کودکان و والدین آن ها می شود. تلویزیون فرصت بازی کودکان را از بین برده و تحرک و فعالیت فیزیکی آن ها را کاهش می دهد.^۱

با توجه به اینکه تماشای طولانی تر تلویزیون در کودکان با افزایش وزن آنها ارتباط معنی داری داشته است، به نظر می رسد که کم کردن زمان تماشای تلویزیون می تواند به عنوان یک روش پیشگیری از چاقی، به خانواده ها توصیه شود.

۵-۳- افزایش فشار خون در کودکان

افزایش فشار خون از دیگر مشکلاتی است که به سراغ خردسالان علاقه مند به تلویزیون می آید. بر اساس یک مطالعه، تماشای بیش از حد تلویزیون در سنین ۲ تا ۱۰ سال، می تواند خطر افزایش فشار خون را در کودکان ۳۰ درصد افزایش دهد. این خطر در ترکیب با کم تحرکی تا ۵۰ درصد می رسد. تلویزیون دیدن می تواند آسیب های جدی به سلامت کودکان مخصوصا در سنین پیش از مدرسه وارد کند.

با این حال، تماشای کنترل شده و محدود تلویزیون، ایمن در نظر گرفته می شود. بسیاری از والدین از تلویزیون به عنوان یک عامل جهت حواس پرتی یا مشغول نگه داشتن کودک استفاده می

^۱ . پیامی، شهلا. (۱۳۸۴). تاثیر تماشای تلویزیون بر رفتارهای بهداشتی کودکان. پرستاری و مامایی (خرم آباد)، (۱)، ۲۱-۲۷. SID. <https://sid.ir/paper/440268/fa>

کنند. این الگو می تواند در بلند مدت سبب بروز اثرات نامناسب شود. تعامل های مستقیم با والدین، خواندن کتاب، شعر خوانی، همراهی با آهنگ ها و موارد دیگر همگی، مزایای زیادی برای کودک داشته و می توانند در برنامه روزمره او جای داشته باشند. همچنین، در زمان تماشای تلویزیون کودک خود را به دیدن برنامه های آموزنده تشویق کنید^۱.

بی تحرکی مهمترین عامل افزایش فشار خون است. تماشای تلویزیون، بازی های کامپیوتری و پرسه زدن در شبکه های اجتماعی سبب می شود که فعالیت فیزیکی فرد کاهش یابد و همین امر باعث بروز فشار خون می شود.

۵-۴-۱ اختلالات گفتاری در اثر تماشای بیش از حد تلویزیون

اغلب متخصصان زبان و گفتار هشدار داده اند که وجود بیش از حد صداها و نویز های برنامه های تلویزیونی در محیط خانه، می تواند در گفتار کودک تداخل ایجاد کند. کودک با قرار گیری مداوم در معرض صداها و برنامه های تلویزیونی، ممکن است در شنیدن دیگر صداها و کلمات دچار مشکل شود^۲. چنین آسیب هایی می توانند توانایی کودکان در شنیدن را به طور دائم مختل کند.

نتیجه گیری:

تلویزیون به عنوان یک ابزار قدرتمند ارتباط جمعی، مخاطبان بسیاری را در سرتاسر دنیا به خود جذب می کند. با توجه به آنچه ذکر شد، به این نتیجه می رسیم که تلویزیون در زندگی کودک، نه یک هیولای یک چشم است که با ورود در زندگی کودک، او را از بین ببرد و نه یک وسیله ای است که مطلقاً در بالا بردن و سرعت بخشیدن به توانمندی کودک در خدمت او قرار گیرد، بلکه تلویزیون یکی از فراورده های صنعت و فناوری است که با مدیریت صحیح متولیان امر و خانواده ها، می تواند

^۱. زینب، قادری، مقاله ۱۰ عارضه جانبی تماشای تلویزیون برای کودک نوپا، ۳۰ مهر ۱۴۰۰.

^۲. همان.

وسیله ای برای ارتقای توانمندی کودک به شمار آید، وگرنه در صورت مدیریت سوء متولیان امر و غفلت خانواده ها، می تواند همچون بمبی باشد که همه ی ابعاد زندگی کودک را ویران می کند.

برای آنکه کمتر آسیب های تلویزیون به ما اصابت کند باید بین اعضای خانواده پیوند عمیق عاطفی برقرار شود. طوری افراد خانواده به هم نزدیک شوند که فرزندان، پدر و مادر خود را باور کنند. به تلویزیون به عنوان یک رسانه ضد فرهنگی و اخلاقی نگاه نشود بلکه به دنبال برنامه های مفید و آموزنده آن باشیم.

منابع:

- ۱) آذری، سعید، «اثرات رفتاری تلویزیون بر کودکان و نوجوانان»، ترجمه و تلخیص سعید آذری، مجله پژوهش و سنجش، ش ۱۵ و ۱۶ (پاییز و زمستان ۱۳۷۷).
- ۲) باستانی، قادر، تاثیر تلویزیون بر کودکان بزهکار، تهران، قادر باستانی، ۱۳۸۱.
- ۳) بری گونز و بیل مک آلر، کودک و تلویزیون، ترجمه نصرت فتی، تهران، سروش، ۱۳۸۰.
- ۴) بیان معمار، سید احمد، تلویزیون و آثار تربیتی آن، پرتال جامع علوم انسانی، ۱۳۷۹ شماره ۴.
- ۵) پیامنی، شهلا، (۱۳۸۴). تاثیر تماشای تلویزیون بر رفتارهای بهداشتی کودکان. پرستاری و مامایی (خرم آباد)، - (۱)، ۲۱-۲۷.
- ۶) پیشاهنگ، امیرحسین؛ جوان هویت و رسانه، مرکز پژوهش های صدا و سیما ماهنامه تخصص رواق هنر و اندیشه، ش ۲۴.
- ۷) سایت راسخون / <https://rasekhoon.net>
- ۸) خوش کناری، سعید، نقش تلویزیون بر رفتار کودکان، قانون یار، تهران.
- ۹) دهخدا، علی اکبر، لغت نامه ی دهخدا، تهران، ۱۳۶۴، ج ۱.

۱۰) صادقی نیا، سارا، ارتباط بین کودک و رسانه تلویزیون از دیدگاه روانشناختی و اجتماعی،

سال نهم/تابستان ۱۳۸۰.

۱۱) قادری، زینب، مقاله اثرات مثبت تلویزیون در کودکان، ۳۰ مهر ۱۴۰۰.

۱۲) مانی رای، کانارم جات، مترجم؛ نازنین محمدی قدم، تاثیرپذیری کودک از رسانه ها،

پشتیبان، تهران.